

ROZPADZAĆ (131) *vb impf*

rof- (118), roz- (13).

o jasne; a prawdopodobnie jasne (tak zwykle w -ać).

W inf -pądz-; w pozostałych formach -pądz- (127), -pędz- (2) *Leop, Calep*.

inf rozpadać (2). ◇ *praes* 1 sg rozpędzám (1). ◇ 3 sg rozpędzâ (118). ◇ 3 pl rozpędzają, rozpędzają (4). ◇ *praet* [3 sg f rozpędzała.] ◇ 2 pl m pers rozpędzaliście (1). ◇ *imp* 2 sg rozpędzâj (1). ◇ 3 pl niech rozpędzają (1). ◇ *part praes act* rozpędzając (3).

Sł stp: rozpędzać, *Cn*: rozpędzać, *Linde XVII – XVIII w.*: rozpędzać.

1. Zmuszać do szybkiego ruchu w różne strony, rozganiać, rozpraszać; *fugare PolAnt, Calep, Cn; dispergere PolAnt, Cn; disperdere Vulg; inconciliare, turbare Calep; digerere, discutere, dispalare, dispellere, dissipare, resolvere Cn* [w tym: kogo, co (7)] (9) :

a. O ludziach i zwierzętach (4) : Rołpędza niezbożniki krol mądry *BudBib Prov* 20/26; *Calep* 522a. rozpędzać czym (1): Dla tego zeście wy ie [owce] y bokiemy y plecoma od liebie odrażáli/ á rogami íwemi rołpędzaliście mdle/ áżeście ie precz rołpłóżyli. *BibRadz Ez* 34/21.

Szereg: »rozpędzać i rozdzierać« (1): Bładá páłterzom ktorzy rozpędzaią y rozdzieraią [*disperdunt et dilacerant*] trzodę páłtwy moiey/ mowi Pan. *Leop Ier* 23/1.

[*Przen*: Noc potym gdy nádchodziła zarze záchodziły/ Ludzie ciemność rołpędzála by liew rołfchodzili. *StokWąchHist* B2v.]

b. O zjawiskach atmosferycznych (5) :

rozpędzać czym (1): *BudBib Iob* 37/11 cf *W przen*.

Fraza: »wiatr rozpędza« (2): Wiatr połnocny rozpędza defzcz [ventus aquilo fugat pluviám]/ á oblicza obrufzone ięzyk táiemny. *BudBib Prov* 25/22; álic w pośrzodku wefela onego/ gruba záłobá [...] nie trwała poćiechę/ iako zárki wiátr/ dym rołpędza/ y w niwecz obraca *WysKaz* 2.

W przen (1) : [Bóg] (y záś) rołpędza obłok światłem íwym. *BudBib Iob* 37/11.

Przen (2) :

Zwroty: »rozpędzać chmury« [szyk zmienny] (2): (nagł) Słońce ná przełożone. (–) SWiećze miła Płáneto/ á ogrzeway gory/ Czyńże nam éiche wiátry/ á rołpędzay chmury. *RejZwierz* 130, 130.

»rozpędzać na strony« (1): Niech [promienie słońca] równo wśzyftkim íwiecá/ iálnemi cnotámi/ Niech chmury rołpędzaią/ ná ítrony nád námi. *RejZwierz* 130.

2. Likwidować, usuwać (122) :

a. O objawach chorób [w tym: co (110), czego (2), co a. czego (8)] (120) : a ta małtz rołpędza y othwiera wrzedzienice *FalZioł* I 3a; Kwiecie z główkami tego rumnu pliego ítarte na proch/ z woskiem rołpułzczone á trochę oliwy przyławízy/ ma mocz thwardóci y guzow odmiękczá y rołpędzác *FalZioł* I 39a; [grzybienie] Też ma mocz rołpędzác goráczóci nagłych zimnic *FalZioł* I 92c; Gdy ie ítluczeńz z ocztem á z oliwá á przilożyłz gich na íwierzbicáczkę albo na gnoiíthy lífzay albo na twarz kroftawá/ íeft wielkíy pomoczi/ ábowiem wyfułza y rołpędza ony krofty/ á tak goij. *FalZioł* I 133d; [ziele jeleni język] ma mocz ciepłá á tak przecina y rołpędza klíjowate wilkóci *FalZioł* I 135d; MAtki bożej włófek woda íefth mierna w ciepłóci/ trochę íe íkłania ku fuchości/ rołpędza y íubtilizuie wilkóci grube ípiekłe *FalZioł* II 8c; SZafranowa wodkha [...] wrzody/ boláczki/

ociekłości wżelkie zgładza rozpędzając *FalZioł* II 12c; TRłyczowa woda iest ciepła y fucha w wtorym łtopniu/ czyłci y rozpędza *FalZioł* II 12d, †2a, †2d, †3c, †3e, †4a (97); *SienLek* 82, Tv; *Oczko* 17.

rozpędzać z czego (9): Twardość s łtawow rozpędza. *FalZioł* *5b; wiatry z zołądka rozpędza. *FalZioł* †8e, I 22d, II 4c, 5d, 9c, d, 10b, 11c.

rozpędzać czym [= *usuwać którędy*] (1): á potym na łtwardziałą łledzionę przilożony plałtr rozpędza puchlinę łtolczmi *FalZioł* I 152d.

Zwrot: »rozpędzać precz« (1): vczyń plałtr na łtwarde bolączki/ bowiem miękczł ti twardołci y rozpędza ie precz *FalZioł* 80a.

Szeregi: »rozwiązować i rozpędzać« (1): Też kto dnę łpoioną cirpi/ [*mikołajek*] rozwiązuie ią y rozpędza *FalZioł* I 69b.

»rozpędzać i tracić« (1): A gdy łthim łokiem zmieszalż oczet á pomażelż brodawki albo guz iaki chcęłż [!]/ rozpędza ie y traci *FalZioł* I 134c.

»trawić i (a) (też) rozpędzać« [*szyk* 4:3] (7): Też trędotatym łudziem [*mięta*] ielth barzo pomoczne lekarłtwo z inłzymi rzeczami na thę niemocz łluzączemi/ á bowiem trawi y rozpędza nieczyłtołci thy s ktorych trąd pochodzi. *FalZioł* I 24a, I 25c, 75b, 94a, II 9d, III 10a, b.

»rozpędzać i wykorzeniać« (1): POLney Drijakwie woda [...] wrzody morowe rozpędza y wykorzenia s ciała. *FalZioł* II 9d.

b. *O negatywnych emocjach lub czynach* [co] (2) : Boiaźń Páńłka rozpędza grzechy [*expellit peccata*]/ á pokąd ielth obecna zówłciąga gniewu. *BibRadz Eccli* 1/20.

rozpędzać czym (1): Krol wzrokiem złołć rozpędza łiedząc ná łtolicy *BielKom* Cv.

Synonimy: 1. *rozganiać, rozpraszać.*

Formacje współrdzenne cf PĘDZIĆ.

Cf **ROZPĄDZAJĄCY, ROZPĄDZANIE**